

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra historických věd

Bakalářská práce

Vyhlazovací tábor Treblinka

Markéta Hudečková

Plzeň 2019

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra historických věd

Studijní program Historické vědy

Studijní obor Obecné dějiny

Bakalářská práce

Vyhlažovací tábor Treblinka

Markéta Hudečková

Vedoucí práce:

doc. PhDr. Lukáš Novotný, Ph.D.

Katedra historických věd

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2019

Tímto bych především velice ráda poděkovala vedoucímu své bakalářské práce doc. PhDr. Lukáši Novotnému, Ph.D., za jeho ochotu při konzultacích a pomoc při psaní mé bakalářské práce. Jeho cenné rady a připomínky mi velmi pomohly.

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2019

.....

OBSAH

1	ÚVOD.....	7
2	ŽIDOVSÁ OTÁZKA A VZNIK TÁBORA	10
2.1	Holocaust a antisemitismus.....	10
2.2	Konečné řešení židovské otázky	11
2.3	Akce Reinhard.....	13
2.4	Vznik tábora	15
3	VYHLAZOVACÍ TÁBOR	18
3.1	Rozložení tábora.....	18
3.2	Cesta vězňů	19
3.3	Každodenní život vězňů.....	21
3.4	Zdokonalení vyhlazovacích metod	24
3.5	Reorganizace Treblinky.....	25
3.6	Vyhlazení Romů	27
3.7	Franz Stangl	28
4	ZÁNIK TÁBORA A PŘEŽIVŠÍ.....	31
4.1	Přípravy povstání	31
4.2	Povstání v Treblince	32
4.3	Útěk vězňů	34
4.4	Likvidace tábora a zrušení akce Reinhard	35
4.5	Chil Rajchamn.....	37
4.6	Richard Glazar	39
5	OSTATNÍ VYHLAZOVACÍ TÁBORY AKCE REINHARD	42
5.1	Belzec	42
5.2	Sobibor	43
6	ZÁVĚR.....	46

7	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	48
8	RESUMÉ.....	51

1 ÚVOD

Na českém trhu není mnoho zdrojů, z nichž lze bádát, či se jen dozvědět o této problematice. Ačkoliv existuje mnoho publikací i jiných pramenů na téma holocaustu a konečné řešení židovské otázky, z nichž se může čtenář v českém prostředí dozvědět mnohé, na téma Treblinka jich nalezneme poměrně málo. Všechny přístupné publikace jsou buď překlady z původních jazyků, nebo přeloženy do češtiny nikdy nebyly. Pravdou zůstává, že světově je toto téma velice obsáhlé a často zmiňované, avšak žádné české nakladatelství zatím dílo na toto téma v češtině nevydalo. Co se týče přeložené literatury zabývající se analyzováním těchto historických událostí, od roku 2006, kdy Luděk Vacín přeložil knihu od Jicchaka Arada, se počet vydaných titulů několikrát zvýšil. Velmi přínosná je i kniha a diplomová práce Michala Chocholatého, který se problematikou vyhlazovacího tábora zabývá. Jeho diplomová práce na téma „SS-Sonderkommando Treblinka v první funkční fázi“ umožní čtenáři pochopit tuto problematiku až do doby reorganizace tábora a počátku druhé fáze jeho existence. Tato velice kvalitní diplomová práce nastíní čtenáři, jak tábor vypadal, jakým způsobem byl organizován či které osoby velely této továrně na smrt. Stejně tak autor této diplomové práce napsal beletristickou knihu s názvem *Jiné místo, jiná doba*, kde vystavěl smyšlený příběh z prostředí vyhlazovacího tábora Treblinka. Autor této diplomové práce pracoval s velkým množstvím pramenů, a to buď v českém jazyce, nebo v originále. Za veliký přínos této diplomové práce považují, že Michal Chocholatý doplnil informace získané z pramenů vlastním výzkumem, který prováděl pomocí orální historie. Jeho výzkum se zakládal na rozhovorech s přeživším vězňem Treblinky panem Edwardem J. Weinsteinem.

Při psaní mé bakalářské práce mi byla nejvíce užitečná kniha Arada Jicchaka *Belzec, Sobibor, Treblinka: vyhlazovací tábory akce Reinhard*. V této publikaci autor detailně popisuje všechny tři vyhlazovací tábory od počátku jejich existence až po samotné zrušení akce Reinhard a likvidaci těchto objektů. Dále jsem pro svou práci čerpala z několika knih, které napsali původní vězni

z Treblinky. Kniha od Chila Rajchmana *Útěk z Treblinky* se stala pro mou bakalářskou práci velice přínosnou. Autor v ní popisuje svůj příběh od příjezdu do Treblinky až po útěk a konec druhé světové války. Za další užitečné zdroje, z nichž jsem čerpala, považuji knihy inženýra Richarda Glazara a také rozhovory, kterých během svého života na svobodě po druhé světové válce poskytl několik. Pro mě a pro mou práci byly nejpřínosnější jeho tituly *Treblinka, slovo jak z dětské říkanky* a *Autentická historie vyhlazovacího tábora Treblinka – líčení očitého svědka*.

Bakalářská práce se zaměří na otázky vzniku a provozu této továrny na smrt. Dále se v práci bude orientovat na popis povstání a jeho následky. V neposlední řadě bude čtenář seznámen s osudy dvou mužů, kteří tímto táborem prošli. Hlavní cíl této bakalářské práce je seznámení čtenáře s problematikou vyhlazovacího tábora Treblinka, který vybudovali nacisté během druhé světové války. Výstavba tábora začala v roce 1942 na polském území okupovaném Německem. Treblinku Němci vystavěli v rámci akce Reinhard, do níž spadaly tři vyhlazovací tábory – Belzec, Sobibór a Treblinka. Tyto tři továrny na smrt byly zbudovány na základě rozhodnutí, které padlo na konferenci ve Wannsee, kde bylo hlavním projednávaným bodem vyřešení židovské otázky. Cílem těchto smrtících komplexů byla likvidace lidí židovské víry.

Koncentrační a vyhlazovací tábory nacisté budovali během druhé světové války na všech území, které nacistické Německo okupovalo. K hlavním bodům ideologie Adolfa Hitlera patřila likvidace neněmeckého obyvatelstva, a to zejména slovanských národů, cikánů a Židů, jejichž vyvraždění bylo cílem operace Reinhard, která se zabývala Židy na území Generálního gouvernementu.

První kapitola této bakalářské práce pojednává o původu nacistické nenávisti vůči občanům s židovským vyznáním. Dále je v této kapitole rozebrána problematika antisemitismu a holocaustu. V neposlední řadě se zde práce zaměřuje na samotné důvody a okolnosti vzniku vyhlazovacího tábora Treblinka a jeho následnou výstavbu.

V další kapitole následuje nastínění podoby tábora, jeho fungování a života v něm. Tato kapitola se převážně zabývá životem vězňů a jejich prací, kterou zde museli vykonávat. Představen je také druhý velitel tábora Franc Stangl, který byl do tábora poslán ze Sobiboru.

Třetí kapitola seznámí čtenáře s jedním z nejstatečnějších židovských činů během druhé světové války. Tím bylo povstání, které zorganizovali a provedli vězni žijící v Treblince, dodnes známé jako jeden z největších židovských vzdorů během holocaustu. Dále je tato kapitola věnována likvidaci tábora a dvěma z těch, kdo prošli touto továrnou na smrt a přežili.

Poslední kapitola je zaměřena na ostatní dva vyhlazovací tábory operace Reinhard. V kapitole je v krátkosti popsána existence a funkce těchto dvou zbylých komplexů, kam byli na smrt posíláni také převážně lidé židovského vyznání.

2 ŽIDOVSKÁ OTÁZKA A VZNIK TÁBORA

2.1 Holocaust a antisemitismus

Holocaust, šoa, židovská otázka nebo také systematické vyvraždění Židů v letech 1933–1945. Toto jsou termíny nebo fráze, jimiž lze označit jednu z nejtragičtějších událostí v novodobých dějinách. Jsou to právě tato slova, která použijeme, když mluvíme o vyhlazení dvou třetin evropského židovstva. Adolf Hitler, který v Německu v roce 1933 získal veškerou politickou a vojenskou moc, veřejně projevoval nenávist vůči Židům a neněmeckému obyvatelstvu vůbec a hrozil násilím vůči nim. Už před nástupem k moci veřejně mluvil o jejich vraždění a následné likvidaci v celém Německu. Okamžitě po svém nástupu na pozici říšského kancléře, začal řešit židovskou otázku. Ve stejném roce, kdy převzal moc v Německu, byl založen na tomto území první koncentrační tábor – Dachau. To vše jen pouhých sedm týdnů po jeho nástupu k moci.¹

Zřízení tábora měl na starosti Heinrich Himmler stejně jako později celou síť koncentračních a vyhlazovacích táborů v Německu a na okupovaném území. Avšak toto znamenalo pouze počátek celého holocaustu. Po dvou letech Hitlerova působení na postu říšského kancléře byly vydány takzvané norimberské zákony, které do jednoho mířily proti Židům. Ovšem útlak Židů nepředstavoval nic nového, jelikož antisemitismus sahá zpět až dva tisíce let do historie.² Když v roce 1938 během tzv. křišťálové noci nacisté dovršili svůj protižidovský pogrom v Německu, rozhodli se pokračovat v holocaustu i na území okupovaném. Prvním krokem holocaustu byla separace Židů od ostatních obyvatel. Nacisté zřídili pro Židy speciální školy, Židé nesměli navštěvovat divadlo, biograf či jiné společenské akce. Každý Žid musel na svém oblečení nosit Davidovu hvězdu a měl povinnost se nahlásit příslušným úřadům. V další fázi nacisté všechny Židy přesunuli do ghatt, která se zpravidla zřizovala nedaleko železnice, jelikož právě vlaky se staly hlavním dopravním prostředkem

---

¹ BARTEL, Judith Sandeen, *Holocaust*, Praha 2006, s. 5.

² MESSADIÉ, Gerald, *Obecné dějiny antisemitismu: od starověku po dvacáté století*, Praha 2000, s. 8.

pro holocaust.³ Trasa těchto vlaků vždy končila v jednom z koncentračních nebo vyhlazovacích táborů. V těchto táborech většina Židů přišla o život. Někteří Židé v táborech vykonávali otrockou práci pod neustálým strachem ze smrti a žili v nelidských podmínkách. Smrt v táborech mohla přijít v podobě plynových komor, zastřelení nebo důsledků nemocí, které se v táborech šířily.⁴

Pronásledování Židů trvalo několik staletí. Nikdo nedokázal vysvětlit, kde se nachází zárodek této nenávisti. Křesťané Židy pronásledovali sedmnáct staletí a nacistické myšlenky o čisté rase nikdo neopodstatnil. Samotné Německo bylo během několika staletí zasaženo etnickými invazemi a jsme schopni vědecky podložit, že čistá rasa byla degenerovaná.⁵ Antisemitismus se objevoval již v době před Kristem, ale většina lidí ho v dnešní době nejvíce spojuje právě s nacistickým Německem.⁶

Když se zaměříme na antisemitismus dvacátého století, je všem jasné, že během druhé světové války se jednalo o systematickou diskriminaci a vyvražďování nevinných lidí, kteří zastávali židovské vyznání. Samotný základ tohoto nelítostného vraždění začal v hlavě Adolfa Hitlera, který už v době, než převzal moc v Německu, sepsal své myšlenky do díla *Mein Kampf*. Hitler v něm otevřeně vyjádřil svou nenávist vůči Židům. Již po Hitlerově nástupu k moci začala jakási předehra holocaustu. Probíhalo pálení židovských knih, Židé nesměli zastávat pozice ve státní správě, židovští muži se nesměli zúčastnit odvodů do znovu obnovené povinné vojenské služby a mnoho jiných zákazů a nařízení, kterými chtěl Hitler separovat tyto lidi od ostatních obyvatel.⁷

2.2 Konečné řešení židovské otázky

Eliminace Židů představovala jeden z hlavních cílů nacistického programu. Řešením židovské otázky Hitler pověřil Reinharda Heydricha, který nesl odpovědnost za vyvražďení přibližně šesti miliónů lidí. V okamžiku, kdy moc

---

³ ARAD, Jicchak, *Belzec, Sotibor, Treblinka: Vyhlazovací tábory akce Reinhard*, Praha 2006, s. 22.

⁴ HAUMANN, Heiko, *Dějiny východních Židů*, Olomouc 1991, s. 180.

⁵ MESSADIÉ, s. 9.

⁶ PAVLÁT, Leo, *Antisemitismus – nejsetrvalejší zášť v dějinách lidstva*, Praha 1997, s. 54.

⁷ BARTEL, s. 16.

v Německu získala Národně socialistická německá dělnická strana, vypukne v Německu masová nenávisť Židů. Šikana, nadávky, zastrašování a násilí byly každodenní součástí života jakéhokoliv Žida žijícího v Německu. Nacisté se rozhodli pro celkovou eliminaci židovského obyvatelstva. V roce 1941 se začalo plošně vyvražďovat v koncentračních a vyhlazovacích táborech. Tyto objekty Němci vybudovali na odlehlých místech svého území. Ještě před jejich vybudováním vymezili nacisté pro vraždy přírodní strže, protitankové jámy nebo jámy, které byly vyhloubeny výhradně za tímto účelem. Smrt zastřelením zde našel přibližně jeden milión mužů, žen a dětí.⁸ Později byl tento způsob vraždění shledán nevhodným. Himmler rozhodl, že se bude zabíjet výhradně plynem, protože střílení Židů se jevílo jako náročné. Popravovalo se totiž hned na několika místech a zaměstnalo to příliš mnoho lidí, kteří mohli posloužit ideologii jinde. Také pro popravčí byl tento způsob vraždění psychicky náročný, protože byly popravovány také ženy a děti.⁹ Dokonce bylo během těchto akcí zaznamenáno několik pokusů o útěk a různá povstání, což značně ztěžovalo popravčím práci.¹⁰

Plyn byl jako smrtící zbraň poprvé použit koncem roku 1939. Vzal život více jak sedmnácti tisícům duševně nemocných a jinak postižených lidí během takzvaného programu „eutanazie“.¹¹ Tímto programem vedení Německa pověřilo Viktora Bracka. Podle slov Adolfa Hitlera měla být těmto lidem poskytnuta smrt z milosti. V roce 1940 byl program „eutanazie“ rozšířen na koncentrační tábory. Plyn na vraždění Židů v koncentračních táborech Němci poprvé použili v Osvětimi. Ještě před Židy ho ale otestovali na sovětské válečné zločince, a to v září 1941. Jednalo se o Cyklon B, což je kyanovodíkový preparát, který se do té doby používal na hubení hmyzu. Kromě pokusů v Osvětimi se testovaly i takzvané plynové automobily, v jednom z nich například zemřely lidické děti.

---

⁸ GÖTZ, Aly, *Konečné řešení: Přesun národů a vyhlazení evropských Židů*, Praha 2006, s. 350.

⁹ MAISCHEIN, Hannah, *The Historicity of the Witness: The Polish Relationship to Jews and Germans in the Polish Memory Discourse of the Holocaust*, Berlin 2018, s. 219–220.

¹⁰ DE LANGE, Nicholas, *Svět Židů*, Praha 1996, s. 240.

¹¹ ZÁMEČNÍK, Stanislav, *Za hranicí lidskosti: lékařské experimenty a otrocká práce v nacistických koncentračních táborech*, Praha 2010, s. 10.

Samotné konečné řešení židovské otázky zadal Hermann Göring Heydrichovi. Za tímto účelem svolal Heydrich na leden 1942 konferenci ve Wannsee, kde přednesl svou řeč o nutnosti řešení židovské otázky. Konference se také zúčastnil Dr. Josef Bühler, který zastával funkci státního tajemníka a zástupce Hanse Franka v Generálním gouvernementu. Tento muž požadoval, aby aplikace konečného řešení židovské otázky byla použita jako první právě na Generální gouvernement. Tento požadavek vedení Německa přijalo. Jednalo se přibližně o dva miliony Židů. Toto vyhlazení později dostalo název akce/operace Reinhard podle Reinharda Heydricha.¹² „*Masové vyhlazování Židů z okupované Evropy, páchané nacistickým Německem, začalo invazí do Sovětského svazu 22. června 1941.*“ napsal Jicchak Arad.¹³

2.3 Akce Reinhard

Pod záhadným pojmenováním akce, která získala jméno na počest Reinharda Heydricha, se skrývá masové vyvraždění Židů žijících na území Generálního gouvernementu. Zahájena byla v roce 1941, kdy byly vystaveny tři vyhlazovací tábory. Nacisté je záměrně vybudovali v blízkosti tří větších měst, a to Treblinka, Belzec a Sobibór. Tábory dostaly jméno podle města, blízko kterého se nacházely. Akce byla založena na přesunu lidí z ghatt do vyhlazovacích táborů a jejich následném zavraždění. Na území Generálníhou gouvernementu se kromě jiného nacházelo také varšavské ghetto, odkud byli lidé transportováni do jednoho z táborů smrti, konkrétně do tábora Treblinka. Oficiálně byla tato operace schválena na konferenci ve Wannsee, avšak ve skutečnosti byla v chodu již několik měsíců před konferencí. Akce započala v Lublinu a jejím velitelem byl jmenován Odilo Globocnik,¹⁴ Rakušan a člen rakouské nacistické strany, který měl Himmlerovo vysoké uznání, proto se stal vedoucím SS a policie v obvodu Lublin. Tato pozice byla nejvyšší v rámci SS ve zdejší oblasti.¹⁵

---

¹² HUSSON, Edouard, *Heydrich – Konečné řešení židovské otázky*, Ostrava 2009, s. 30.

¹³ ARAD, s. 15.

¹⁴ *Reinhard Heydrich*. In: Holocaust [online], [cit. 2019-02-27]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/tag/283/Reinhard-Heydrich/>.

¹⁵ ARAD, s. 21.

Pod velením Globocnika se Lublin měl stát židovskou rezervací, kam budou putovat všichni Židé z Německa a okupovaného území od roku 1939 do roku 1940. Jednalo se o několik desítek tisíc lidí, a to především o rakouské, německé a slovenské Židy. V této oblasti nacisté zřídili německé výstrojní a oděvní závody, kde pracovalo několik tisíc židovských vězňů.

V roce 1941 Lublin navštívil Himmler, který rozhodl, že v těchto místech bude vybudován koncentrační tábor pro přibližně 50 000 vězňů. Tábor nesl název Majdanek.¹⁶ Později sloužil jako tábor pro sovětské zajatce. Výběr této oblasti pro akci Reinhard měl i další odůvodnění. Reinhard Heydrich ve své řeči na konferenci ve Wannsee mluvil o přesunu Židů z celé Evropy na východ. Po zavraždění tisíců lidí ve vyhlazovacích táborech nacisté mohli předložit zprávu, že Židy přemístili na území Sovětského svazu, které Německo zabíralo.¹⁷

Zakladatel akce měl několik základních úkolů, například plánování deportací a následné vyhlazovací akce, výstavbu táborů smrti, koordinaci deportací, likvidaci Židů nebo zajištění majetku obětí a jeho následné předání říšským úřadům. Globocnik se ujal své práce a začal budovat továrny na smrt. K dispozici měl několik skupin důstojníků a poddůstojníků. Jelikož Himmler neměl v oblibě psaní rozkazů, vše, co se týkalo akce Reinhard nebo vůbec vyhlazování Židů, bylo zprostředkováno na základě ústních nařízení.¹⁸

Než se rozběhly transporty a vyhlazování, Židé tábory začali stavět. Globocnik musel řešit jeden z nejdůležitějších úkolů, a to organizaci kádrů a vězňů, kteří byli zapotřebí k vybudování táborů a následné obsluze plynových komor. Zorganizoval muže, kteří do té doby zastávali funkci policistů sloužících v lublinském obvodu, členů štábů nebo jednotek SS nebo také muže z takzvané fűhrerovy kanceláře, což byli nejdůležitější lidé celé akce Reinhard.¹⁹ Právě lidé z fűhrerovy kanceláře neboli programu „eutanasie“ přinesli do této akce znalosti a zkušenosti se stavbou a provozem vraždicích plynových komor. Lidé z

---

¹⁶ KNOPP, Guido, *Holokaust: zločin proti lidstvu*, Praha 2008, s. 320.

¹⁷ Tamtéž.

¹⁸ GIGLIOTTI, Simone, *Camps Arrivals: The Failed Resettlement*, New York 2009, s. 175–180.

¹⁹ ARAD, s. 25–29.

programu „eutanázie“ dostali pověření, aby našli místa, kde se tábory vybuďovaly. Zároveň se členové tohoto programu ujali vedení a organizací táborů. Jednalo se o tři tábory – Belzec, Sobibor a Treblinka.²⁰ Realizace stavby táborů započala koncem podzimu roku 1941, kdy do Lublinu, což bylo území, kde nacisté tábory vybuďovali, dorazili lidé z programu „eutanázie“.²¹ Na začátku roku 1942 požádal Globocnik o více personálu a Viktor Beck po jejich společném setkání na začátku roku 1942 napsal: *„V souladu s rozkazy Reichsleiterra Bouhlera jsem už dávno dal Brigadeführerovi Globocnikovi k dispozici část svých kádrů, aby mu pomohly splnit jeho zvláštní úkol. Po jeho nové žádosti jsem mu nyní poslal další personál. Globocnik využil této příležitosti, aby mi vysvětlil svou myšlenku, že by se akce proti Židům měla uskutečnit se vši myslitelnou rychlostí, abychom nezůstali trčet uprostřed jednoho z těch dnů, kdy nás může nějaký druh obtíží donutit k jejímu přerušení.“*²² Po dostavění táborů do akce Reinhard spadaly tábory Belzec, Sobibor, Treblinka, cvičný tábor Trawniki a oděvní dílny SS, kam nacisté odváželi šatstvo obětí. Jelikož tábory měly vysoké nároky, nabyla na důležitosti potřeba zvýšit jejich bezpečnost, kterou zajišťovali ukrajinští kolaboranti a nacionalisté, se kterými mělo nacistické Německo dobré vztahy. Mnoho těchto ukrajinských kolaborantů a nacionalistů po první světové válce emigrovalo do Německa. *„Kádrová struktura akce Reinhard nabyla konečné podoby během prvních měsíců zabíjení.“*²³

2.4 Vznik tábora

Před vyhlazovacím táborem Treblinka, známým také pod názvem Treblinka II., byl již v provozu takzvaný tábor Treblinka I., což byl čistě pracovní tábor, kdežto Treblinka II byl již tábor vyhlazovací, a právě ten je předmětem této bakalářské práce. Tábor Treblinka vznikl na základě akce Reinhard. Výstavbou tábora byl pověřen SS Obersturmführer Richard Thomalla, který již své kvality, co se týče

---

²⁰ KNOPP, s. 102.

²¹ ARAD, s. 22–23.

²² KRZEPICKI, Abraham, *Treblinka*. In: *Biuletyn Żidowskiego instytutu historycznego*, 1962, 43, s. 21.

²³ ARAD, s. 31.

budování továrny na smrt, prokázal v Sobiboru.²⁴ Treblinku vystavěli nacisté jako poslední ze tří táborů, které tato akce zahrnovala. Tábor se začal stavět v době, kdy už oba dva zbylé tábory byly v plném provozu. Lidé zodpovědní za výstavbu tábora zde uplatnili své zkušenosti získané právě z nich. Právě z tohoto důvodu se jednalo o technicky nejvyspělejší tábor. Vše, co se ukázalo jako chybné v předchozích táborech, zde nacisté plně zdokonalili.²⁵

Treblinka se nacházela uprostřed lesů asi čtyři kilometry od obce Treblinka na vlakové trase Varšava – Bialystok. Toto místo bylo velice promyšleně vybráno, jelikož ho nešlo zahlédnout jak z trati, tak z vlakové stanice nedaleko tábora. Obec Treblinka stála něco málo přes sto kilometrů od Varšavy. Právě varšavské ghetto zásobovalo Treblinku lidmi, kteří si tam přijížděli pro smrt. Vyhlažovací tábor se začal budovat na přelomu května a června roku 1942. Pro výstavbu tábora smrti nacisté vybrali několik stovek vězňů z nedalekého pracovního tábora, který existoval již rok. Stavěly se domy pro příslušníky SS, ubikace pro komando smrti, plynové komory, technické zázemí, budovy pro vězně, oplocení tábora, hlídkové věže a spousta jiných objektů.²⁶ Celý prostor zabíral přibližně třináct a půl hektaru.

První transport Židů přijel do Treblinky v červenci roku 1942, kdy Němci na nich otestovali plynové komory. Tábor nacisté dokázali zprovoznit během dvou měsíců od začátku výstavby, byl budován v rámci nepřetržitého provozu. V táboře stály tři plynové komory a každá měla rozlohu patnáct čtverečních metrů.²⁷ Zde fungovalo zařízení, které vysálo z místnosti vzduch, a následně tam příslušníci smrtícího komanda vehnali výfukové plyny, které měly smrtící účinky. V první funkční fázi Treblinky měly komory kapacitu 300 až 500 lidí za hodinu. V táboře se nenacházelo žádné krematorium, kde by se těla spalovala.

---

²⁴ CHOCHOLAVÝ, Michal, *SS-Sonderkommando Treblinka v první funkční fázi*, Plzeň 2015, Diplomová práce, Západočeská univerzita, Filozofická fakulta, Katedra historických věd, Obhajoba: 8. 6. 2015. s. 15.

²⁵ GLAZAR, Richard, *Autentická historie vyhlazovacího tábora Treblinka – líčení očitého svědka*, Praha 1997, s. 163.

²⁶ KRÁKOROVÁ, Martina, KRÁKORA, Lukáš, *Treblinka: K historii jednoho z nacistických vyhlazovacích center*. In: Historický obzor. Časopis pro výuku dějepisu a popularizaci historie, 2003, 5/6, s. 107–116.

²⁷ ARAD, s. 50.

Zpočátku vězni vybraní pro práci pohřbívali těla do obrovských masových hrobů. Později, když přišla myšlenka, že Německo válku nevyhraje, byla všechna těla vykopána a spálena na improvizovaném roštu. V roce 1943 přišlo rozhodnutí od velitelů o potřebě zvýšit produktivitu tábora, tudíž nacisté vystavěli několik dalších plynových komor. Po reorganizaci, tudíž v druhé fázi komory dokázaly pojmout 1 000–2 000 lidí za hodinu.²⁸

---

²⁸ RAJCHMAN, Chil, *Útěk z Treblinky*, Praha 2010, s. 29–37.

3 VYHLAZOVACÍ TÁBOR

3.1 Rozložení tábora

Vyhlazovací tábor Treblinka měl obdélníkový tvar o rozloze 600 × 400 metrů a celý objekt byl obehnan třetí až čtvrtí metry vysokým plotem napájeným elektrickým proudem.²⁹ Každý plot byl omotan ostnatými dráty, mezi kterými se nacházely zamotané větve, jež bránily přímému pohledu do tábora. Mezi jednotlivými ploty zůstala vzdálenost čtyřicet až padesát metrů.³⁰ Samotný tábor se od roku 1942 skládal ze tří částí. Část oblasti správy a ubytování osazenstva byla určena pro německý a ukrajinský personál. Další byla část přijímací, kam přijížděly transporty vězňů. Těmito dvěma zónám se říkalo dolní tábor. Poslední část tábora a zároveň ta nejhorší se nazývala část vyhlazovací. Této zóně se říkalo horní tábor. Horní tábor nacisté od dolního oddělili a nebylo možné, aby kdokoliv z dolního tábora přišel do kontaktu s osobou z tábora horního.³¹

Každá z těchto částí měla stejnou velikost a vedly mezi nimi nejen ostnaté dráty, ale i plot. Mezi jednotlivými ploty zůstala plocha ponechaná ladem, aby byla zaručena dobrá viditelnost pro strážce na věžích. Co se týče okolí tábora, ve vzdálenosti čtyřiceti metrů od plotu nechali nacisté vystavět protitankové překážky, které ovinuli ostnatým drátem. Tábor obsahoval i několik hlídkových věží, které se tyčily do osmimetrové výšky. V pozdější existenci tábora přibyla ještě jedna hlídkovací věž uprostřed vyhlazovací oblasti.³²

První část tábora se nazývala obytnou. Tato zóna byla orientovaná v severozápadním úseku tábora a vedle ubikací pro německý a ukrajinský personál se zde nacházely kanceláře, ošetrovna, sklady potravin a zásob, dílny, zbrojnice, garáže, benzínové pumpy. V tomto sektoru byly i tři budovy ve tvaru U, kde byli ubytováni židovští vězni. Posledním objektem této části tábora bylo

---

²⁹ MOULIS, Miroslav, CÍLEK, Roman, *Zapomeňte, že jste byli lidmi*, Praha 2018, s. 235 – 238.

³⁰ PATTERSON, Charles, *Wieczna Treblinka*, Warszawa 2003, s. 80.

³¹ Tamtéž.

³² ARAD, s. 38–40.

zhruba třicet latrín přikrytých slaměnou střechou. Tato část sloužila převážně personálu tábora a vězňům.³³

Druhá část se nazývala zóna přijímací a nacházela se v jihozápadní části tábora. Tuto měli vězni možnost spatřit jako první, jelikož zde zastavovaly vlaky a nacházela se zde nádražní rampa a nádvoří. Také zde bylo skladiště svršků a zavazadel obětí, svlékárna nebo budova, kde se ženám stříhaly vlasy. Vlasy dále putovaly na zpracování pro říšské účely. Tato část původně sloužila pouze jako přijímací, ale i zde se nacházelo popravistiště. Odtud také vedla takzvaná roura neboli také šlauch, což byla úzká jednosměrná cesta vedoucí přímo do plynových komor.³⁴

Třetí část neboli také horní tábor mělo možnost spatřit jen několik málo vybraných vězňů a podat o tomto místě svědectví. Tato část je známá jako část vyhlazovací. Koncem roku 1942 se zde nacházely tři plynové komory, které pro říšské účely měly nízkou produktivitu, tudíž později bylo vystaveno nových deset plynových komor. Také se zde nacházely pohřební jámy, kam se pohřbívaly oběti. Nacházely se zde takzvané rošty, kde se těla spalovala. Poslední místo této části zabíraly ubikace, kuchyně a latríny pro vězně, kteří pracovali v horním táboře.³⁵

3.2 Cesta vězňů

Plán vyhlazování začínal až v táborech, především v plynových komorách. Bohužel se umíralo už na dlouhých cestách do táborů, a to ve vlacích. Vlaky, do kterých se vešlo maximálně šedesát osob se zavazadly, nacisté zaplnili minimálně jednou tolik. Téměř ve všech případech bez přístupu vzduchu, vody a hygienických zařízení. Transporty do Treblinky pocházely například z Terezína, odkud cesta trvala několik desítek hodin. V devadesáti procentech případů lidé celou cestu stáli a nemohli se vůbec pohnout. Vlaky dalších několik hodin stály ve stanici, jelikož tábor byl schopen pojmout jen přibližně dvacet vagónů naráz.

---

³³ VEBER, Václav, *Židé v novodobých dějinách*, Praha 1996, s. 191–195.

³⁴ GLAZAR, Richard, *Treblinka, slovo jak z dětské říkanky*, Praha 2007, s. 97.

³⁵ GRAY, Martin, *Jménem mých blízkých*, Český Těšín 2009, s. 175–180.

Transporty, které se skládaly přibližně ze šedesáti vagónů, zastavovaly ve stanici obce Treblinka, která se nacházela asi čtyři kilometry od tábora.³⁶ Až do této zastávky vlak řídili němečtí pracovníci železnic, ale ve stanici se vlak rozdělil na tři části, které do tábora vjížděly odděleně.

Podle jednoho ze svědků, Chila Rajchmana, který cestoval do tábora se svou sestrou, byla cesta velice dlouhá. Když se vlak rozjel ze stanice a pokračoval do tábora, těšili se, že se brzy budou moci nadechnout, napít a najíst. Po příjezdu do Treblinky museli všichni vězni opustit vagóny.³⁷ Nekonala se zde žádná selekce, žádné tetování, žádné dřevěné palandy nebo rozřazení do pracovních skupin. Treblinka měla jediný úkol, a to zlikvidovat každého, kdo překročí její práh.³⁸

Poté, co všichni z vlaku vystoupili, byli nahnáni na otevřené prostranství uvnitř tábora, jelikož se vlaková rampa nacházela za plotem. Muži byli odděleni od žen a dětí.³⁹ Zdraví muži a ženy se museli svléknout do naha. Způsob, jakým si své šatstvo museli zabalit a cennosti uschovat, vytvářel iluzi, že jdou do sprch na očistu. Vězni, kteří zastávali pozici holičů, ostříhali ženám vlasy, takže ve většině případů už věděly, že je to konec jejich života.⁴⁰

Všechny nově příchozí nahnali příslušníci ostrahy do plynových komor, kde během deseti minut na následky nadýchání se výfukovými plyny zemřeli. Staré a nemocné vězně strážný odvedl do proslulého lazaretu. V lazaretu našli smrt příčiněním tzv. lékařů, kteří je zavraždili pomocí injekce, nebo je stráže zastřelili a pohřbili do společné jámy. Lazaret byly vlastně tři vyhloubené jámy nedaleko oplocení, kam se těla obětí pohřbívala.⁴¹ Neprodleně po příjezdu vybrali strážní několik desítek mužů, aby se připojili k dosavadní pracovní skupině a vyčistili vagony a odnesli oblečení, které zůstalo ležet na zemi po obětech. Toto je další důkaz toho, jak nacisté dokázali v člověku vytvořit iluzi, že právě on unikl svému osudu uvnitř plynových komor. Ovšem když tito muži práci dokončili, byli stejně

---

³⁶ MOULIS, CÍLEK, *Zapomeňte, že jste byli lidmi*, s. 238.

³⁷ RAJCHMAN, *Útěk z Treblinky*, s. 29–32.

³⁸ CÍLEK, Roman, *Plameny nad Treblinkou*, Praha 2000, s. 95.

³⁹ GLAZAR, Richard, *Terezín v konečném řešení židovské otázky*. In: Mezinárodní konference historiků k 50. výročí vzniku terezínského ghetta 1941–1945, Praha 1992, s. 228.

⁴⁰ WILLENBERG, Shamuël, *Vzpouza v Treblince*, Praha 2013, s. 129.

⁴¹ CHOCHOLATÝ, s. 67.

jako ostatní zavražděni v plynových komorách a pohřbeni do společných hrobů. Někdy si strážní opravdu vybrali z transportu někoho, kdo se musel zase obléknout a měl v táboře pracovat.

V táboře pracovalo něco okolo tisícovky vězňů, které po určité době nacisté zastřelili a nahradili někým novým a fyzicky zdatným.⁴² Z počátku probíhaly vyhlazovací akce bez jediného problému, jelikož se zde vytvořila iluze tranzitního tábora. Lidé si mysleli, že do plynových komor, které vypadaly jako sprchy, jdou pouze na dezinfekci. V počátku fungování přijíždělo do Treblinky pět až sedm tisíc lidí. V tomto období bylo možno tuto iluzi úspěšně potvrzovat. Avšak postupem času přijíždělo do tábora kolem deseti až dvanácti tisíc lidí, včetně několika tisíc mrtvých, kteří nezvládli náročnou cestu. Takže cesta z prostranství do plynových komor byla mnohokrát doprovázena střelbou, ranami obuškem a řevem strážných. V této fázi jakási iluze tranzitního tábora zanikla.⁴³

3.3 Každodenní život vězňů

Treblinka sloužila čistě jako vyhlazovací tábor, tudíž zde vždy zůstávala k práci přibližně tisícovka vězňů po dobu celé existence tábora. Jakákoli osoba, kterou si strážní vybrali pro práci, byla zvolena namátkově, nebo s doporučením již od stávajícího vězně. Když už některý Žid v táboře zůstával delší dobu a nemohl dále pracovat, byl na místě zastřelen a nahrazen někým novým. Nacisté vězně nutili vykonávat převážně práci nosičů šatstva a těl z plynových komor, ale i holiče, který stříhal ženy, jež šly na smrt, nebo zubaře, jenž vytloukal zlaté zuby z těl obětí.⁴⁴ Vězni pobývající v Treblince mohli zastávat hned několik druhů práce. Práce se dělila podle toho, jestli vězeň zůstával v dolním, nebo v horním táboře.⁴⁵

V dolním táboře vězni pracovali například v nádražním komandu, což byla asi padesátičlenná skupina vězňů, kteří měli za úkol otevírat dveře vlaků. Po

---

⁴² GRAY, s. 59.

⁴³ ARAD, s. 75.

⁴⁴ STEINER, Jean-Francois, *Treblinka*, Bratislava 2016, s. 52.

⁴⁵ BAXTER, Ian, *Esesáci v Treblince*, Libleznice 2012, s. 63.

vystoupení všech osob z vlaku tito vězni vynášeli těla osob, které dlouhou cestu do tábora nepřežily, a odnášeli je k pohřebním jámám. Dále museli vyklidit zbylé vagóny od zavazadel a vyčistit vlak, který dále pokračoval z tábora.⁴⁶

Další skupina vězňů zastávala práci v transportním komandu. Tito vězni pracovali na nádvoří, kde se nově příchozí oběti svlékaly, a organizovali správné zabalení šatstva. Dále tito vězni pomáhali dětem se svlékáním a doprovázeli nemohoucí do lazaretu. Této skupině vězňů se v táboře říkalo „pohřební bratrstvo“.⁴⁷

Prací, které v táboře vězni zastávali, byla spousta. Mezi další zaměstnání se řadí holiči, třídiči šatstva a zavazadel, lesní četa nebo také takzvaní „Goldjudi“. Tato skupina vězňů se skládala téměř z dvaceti osob, které bývaly klenotníky, hodináři nebo bankovními úředníky. Jejich náplň práce spočívala v přijímání a třídění peněz, cenností, cizí měny, dluhopisů a jiných hodnotných materiálů, které při příjezdu jiní vězni vyndali ze zavazadel obětí.⁴⁸ Naopak ve vyhlazovací části tábora zastávali vězni práci fyzicky mnohem náročnější. Fungovalo zde například komando odstraňující těla z plynových komor, nosiči těl, zubaři, pracovníci kuchyně a služeb nebo pohřební oddíl.⁴⁹

Běžný den v táboře začínal v brzkých ranních hodinách. Převážně ukrajinští strážníci po zvuku budíčku, který se táborem rozezněl v pět hodin ráno, rozrazili dveře chatrčí a hnali všechny ven na apel. Po skončení ranního apelu se vězni rozdělili do pracovních skupin. Každou skupinu doprovázel německý či ukrajinský strážník, který na ně po celou dobu práce dohlížel a mnohdy je s oblibou fyzicky trestal bez jediného důvodu. Práce probíhaly od šesti hodin ráno do šesti hodin odpoledne. Vězni pracovali dvanáct hodin jen s krátkou přestávkou na oběd. Když byla pracovní náplň u konce, společně se rozešli zpět k latrínám a po celou dobu cesty museli zpívat. Každého, kdo nezpíval

---

⁴⁶ GLAZAR, *Treblinka, slovo jak z dětské říkanky*, s. 124.

⁴⁷ ARAD, s. 206.

⁴⁸ WILLENBERG, s. 144.

⁴⁹ PATTERSON, s. 126.

s nadšením, strážný automaticky potrestal.⁵⁰ Každý večer se také konaly večerní apely. Když byl pracovní den kratší, tak se s prací končilo již v odpoledních hodinách. Následný apel vždy trval mnohem déle než v ostatních dnech, mnohdy i několik hodin.⁵¹

Během večerních apelů se rozdávaly tresty vězňům, kteří během dne spáchali nějaký nesmyslný zločin. Jednalo se převážně o to, že vězeň nepracoval dostatečně rychle, nereagoval, jak by měl, nebo během prohlídky šatů bylo nalezeno nějaké jídlo. Jako trest pro tyto „provinilce“ byl výprask. V Treblince nacisté postavili speciální latrínu, kam vězně připoutali tak, že mu nohy visely ve vzduchu, vězeň ležel v předklonu a zády k strážnému. Výprask se skládal z deseti až padesáti ran speciálně upraveným karabáčem. Na počátku existence tábora strážní vězně bili přes oblečení, avšak jednou zjistili, že si trestaný vycpal kalhoty polštářem, aby rány bolely méně. Od té doby se tresty prováděly na holou kůži. Kromě výprasku mohli být potrestáni i tak, že museli běhat dokola a museli si během běhu lehat na zem a opět vstávat. Tento trest doprovázel opět výprask karabáči. Ten, kdo už neměl sílu pokračovat v této „sportovní hře“, jak tomu esesmani a Ukrajinci říkali, byl odveden na ošetrovnu, kde ho čekala smrt zastřelením.⁵²

V devět hodin večer se ubikace vězňů zamkly a hned nato se v táboře zhasla světla. Noc byla pro vězně jakýsi druh vysvobození od teroru, který se v táboře děl. Pro nově příchozí, kteří neměli ponětí o tom, co se v táboře děje, byla první noc vždy nejhorší, jelikož usínali s vědomím, že všichni, s kterými přijeli, jsou mrtví, a právě oni zůstali naživu. Většina vězňů v táboře přežila jen několik měsíců, jelikož práce byla fyzicky náročná. Po výkonu trestů zahynulo hned několik stovek lidí a rozšířené nemoci měly na svědomí dalších stovky lidí.⁵³

---

⁵⁰ GLAZAR, Richard, *Autentická historie vyhlazovacího tábora Treblinka – líčení očitého svědka*, s. 168.

⁵¹ RAJCHMAN, *Útěk z Treblinky*, s. 76.

⁵² ARAD, s. 209.

⁵³ RAJCHMAN, *Útěk z Treblinky*, s. 258.

3.4 Zdokonalení vyhlazovacích metod

Treblinka se nacházela v žalostném stavu, jelikož množství transportů, které do tábora přijížděly, bylo neúnosné. Samotní zaměstnanci Treblinky popisovali chod tábora a rychlost vyhlazování jako dechberoucí. Způsob vyhlazování nacisté shledali nedostatečným, proto bylo rozhodnuto o reorganizaci Treblinky.⁵⁴

Při reorganizaci Treblinky nacisté vybudovali nové plynové komory a další příslušná zařízení potřebná k vyhlazovacím akcím. Hlavní důvod zřízení nových plynových komor byla nespokojenost velitelů akce Reinhard, kteří měli pocit, že je potřeba zvětšit objem komor. Z tohoto důvodu se vyhlazovací proces zpomalil, nastal problém nedostatečné kapacity v dosavadních komorách.⁵⁵

Výstavba nových komor započala v září a nová budova obsahovala deset plynových komor. Práce na nové budově probíhaly v době, kdy stávající tři plynové komory byly v plném provozu. Stavbu nacisté zdokonalili v tom, že nové komory měly nižší strop. Ve starých plynových komorách nastával problém, že se malé děti neudusily, protože plyn vystupoval ke stropu. Snížení stropu tedy znamenalo efektivnější způsob usmrcení a mělo zkrátit dobu dušení. Budovou vedla chodba, kde z obou dvou stran byly plynové komory. Ty se uzavíraly dveřmi se skleněným okénkem, jímž vyhlazovací komando kontrolovalo stav obětí uvnitř.⁵⁶

Podle výpovědi vězňů bylo na první pohled zřejmé, zda oběti našly smrt ve starých, nebo v nových plynových komorách. Chil Rajchman popsal ve své výpovědi, že lidem, kteří zemřeli ve starých plynových komorách po přibližně dvaceti minutách, smrt nastala snadněji, kdežto usmrceným v nových plynových komorách to trvalo mnohem delší dobu. Těla obětí měla černý obličej, jako by byl spálený ohněm. Ve většině případů měly oběti sevřenou čelist.⁵⁷ Zařízení na

---

⁵⁴ BAXTER, s. 81.

⁵⁵ ARAD, s. 99.

⁵⁶ SERENY, Gitta, *Into that darkness: An examination of conscience*, London 1982, s. 167.

⁵⁷ ARAD, s. 101.

plynování se v nových komorách dosti často porouchávalo, tudíž nebyl možný provoz, a tak v některých případech celý transport postřílely strážce.⁵⁸

3.5 Reorganizace Treblinky

V létě roku 1942 fungovaly všechny tři tábory akce Reinhard. Treblinka z nich pobírala nejvíce transportů, avšak ani to nestačilo. Himmler vydal rozkaz, že do prosince 1942 je prioritou vyhladit všechny Židy z Generálního gouvernementu, čímž určil dobu celé akce.⁵⁹ Ovšem Treblinka nadále nebyla schopna pojmout požadované množství osob, tudíž nastala nutnost tábor přeorganizovat. Velitel akce Globocnik se proto rozhodl, že je zapotřebí jmenovat jednu osobu, která zastane dohled nad všemi tábory a povede je. Tímto člověkem se stal Christian Wirth, kterého Globocnik na začátku srpna 1942 jmenoval inspektorem všech tří táborů smrti. Jeden z prvních problémů, který musel Wirth vyřešit, byla zmatečná situace v Treblince. Podle výpovědi jeho asistenta Josefa Oberhausera se tábor nacházel ve velkém zmatku a již nezvládal přijímat transporty posílané z Varšavy. Ve své výpovědi popsal první okamžiky své návštěvy v Treblince. Vedle tábora stál vlak, který byl plně obsazený, a čekalo se, až se uvolní rampa pro jeho možný vjezd. V táboře nefungovalo ani pohřbívání těl, jelikož uprostřed prostranství ležely mrtvoly, které zde zůstávaly několik dní. Jednalo se o lidi, kteří byli zastřeleni ze strážních věží.⁶⁰

Po této návštěvě byl Globocnik znechucen fungováním tábora. Odvolal dosavadního velitele tábora Dr. Eberla a povolal ze Sobiboru Franze Stangla, který popsal svůj příjezd do Treblinky takto: *„Když jsem poprvé přijel do Treblinky, stála na přijímacím prostranství velká tabule. Jak si vzpomínám, bylo na ní napsáno devět vět zdůrazňující, jak se mají přijíždějící Židé chovat. Je jasné, že v tomto psaném oznámení se poslání tábora do jisté míry zatajovalo. Snad se vztahovalo k přesídlovacímu táboru. Víím však, že se zmiňovalo o skutečnosti, že všichni musí jít do koupele a mezitím se vydezinfikují jejich*

---

⁵⁸ RAJCHMAN, *ÚtJCHM Treblinky*, s. 177.

⁵⁹ ARAD, s. 87.

⁶⁰ MOULIS, CÍLEK, *Zapomeňte, že jste byli lidmi*, s. 247.

šaty...⁶¹ Další problém, který bylo nutno vyřešit v rámci reorganizace Treblinky, bylo podle Stangla přeobsazení funkcí na postech velitelů čet ukrajinských strážných.⁶² Jako svého zástupce Stangl jmenoval Kurta Franze, kterého každý znal pro jeho zápal a krutost při zacházení s židovskými vězni a oběťmi.⁶³

Inspektor Wirth zůstal v Treblince několik týdnů, aby byl nápomocný při umírnění závažné situace v táboře. Dokonce podal žádost o přerušení transportů z důvodu odklizení několika tisíců mrtvých těl, které vězni neměli do té doby možno jakkoliv odstranit. Globocnik této žádosti vyhověl, a proto 28. srpna 1942 ustaly transporty z varšavského ghetta. Po přerušení transportů se začala těla odklízet. Tuto práci vykonávali židovští vězni.

„Bylo nezbytné oblast úplně vyčistit od pozůstatků posledních transportů... těla, desítky těl, stovky, tisíce zavražděných mužů, žen a dětí. Mrtvoly lidí různého věku, v různých polohách, s různými výrazy, které jim zamrzly na tvářích ve chvíli, kdy vydechli naposled. Všechno kolem je země, nebe a mrtvoly!“⁶⁴ Takto vyličil vzhled Treblinky před reorganizací jeden z vězňů Abraham Krzepicki, který byl do tábora deportován v srpnu 1942.⁶⁵

Pauza na reorganizaci tábora trvala jen týden, jelikož likvidaci největšího židovského ghetta nešlo zdržovat. První transport po zastavení činnosti tábora přijel 4. září 1942 v ranních hodinách. K urychlení vyhlazování a zároveň k utajení celé akce nacisté vydali rozkaz o ukončení činnosti vlakové stanice Treblinka, kde vlaky mířící do tábora stály mnohdy i několik hodin, protože tábor mohl najednou pojmout pouze dvacet vagónů. V rozmezí od 23. července do 21. září našlo v Treblince smrt přibližně 254 000 Židů deportovaných z varšavského ghetta.⁶⁶

---

⁶¹ ARAD, s. 99.

⁶² CHOCHOLATÝ, s. 46.

⁶³ STONER, Jill, *Camp and field: Notes on Polish landscape*. In: Traditional Dwellings and Settlements Review, 1991, 1, s. 82.

⁶⁴ ARAD, s. 100.

⁶⁵ GRAY, s. 73.

⁶⁶ WIERNIK, Jankiel, *Rok w Treblince. A Year in Treblinka*, Warszawa 2003, s. 9.

Během této reorganizace se změnily i tresty, které vězni dostávali za jakékoliv provinění. Hrozba selekce, která se konala třikrát denně, byla pro „pracovního Žida“ každodenním společníkem. Židé denně překonávali strach z toho, jestli vypadají zesláble, nebo se prostě nebudou líbit Němci vykonávajícímu apel. Jako další trest mohl Žid dostat zákaz stravy na tři dny, tudíž si musel vystačit pouze s tím, co ukradl během nošení zavazadel obětí.⁶⁷

3.6 Vyhlazení Romů

Romové se stejně jako Židé stali obětmi pronásledování po dobu několika století. Proti Romům byly vydány „anticikánské“ zákony, které je omezovaly. Největší diskriminací Romů jsou známy úřady z Německa a Rakouska.⁶⁸

Pro nacistické Německo nebylo snadné vyřešit romskou otázku, jelikož Romové stále zůstávali árijci. Avšak nacisté považovali některé árijské rasy za nadřazené. Rasoví vědci v Německu museli najít způsob, jak vyvrátit fakt, že Romové byli árijci, a dokázat tak ideologické základy jejich pronásledování.⁶⁹

Hans Günther, jeden z nejlepších nacistických rasových vědců napsal o této problematice: *„Cikáni si vskutku podrželi některé prvky ze svého nordického domova, ale pocházejí z nejnižších tříd obyvatelstva tamní oblasti. V průběhu migrace vstřebali krev okolních národů, a tak se stali orientální, západoasijskou rasovou směskou a přidavkem znaků středoasijských a evropských rodů. Jejich kočovný způsob života je výsledkem tohoto smíšení. Cikáni vůbec napadnou Evropu jako vetřelci!“*⁷⁰

V nacistickém Německu byli Romové vnímáni jako vetřelci a ničitelé čisté árijské rasy. Již před vypuknutím druhé světové války bylo v Německu vydáno několik zákonů omezujících Romy. Jako další opatření sloužily speciální průkazy, které Romové dostali. Po vypuknutí druhé světové války se Romové nacházeli v podobné situaci jako Židé. Na konferenci v Berlíně v roce 1940

---

⁶⁷ ARAD, s. 100–101.

⁶⁸ Tamtéž, s. 159.

⁶⁹ SERENY, s. 97.

⁷⁰ Tamtéž.

Adolf Hitler rozhodl o jejich odsunu z Německa na polské území, které nacistické Německo okupovalo. Jednalo se přibližně o 30 000 Romů. Zpočátku něco okolo 5 000 Romů bylo přesunuto společně s Židy do lodžského ghetta, odkud je nacisté v roce 1942 deportovali do vyhlazovacího tábora Chelmno.⁷¹

Separace Romů stejně jako separace Židů spadala pod velení Himmlera, který v roce 1942 rozhodl o odsunu Romů do koncentračních táborů. O vyhlazování Romů na území Generálního gouvernementu je velmi málo informací. Převážně se jedná o záznamy příjezdu několika desítek romských rodin do varšavského ghetta, kde byli uvězněni.⁷²

Je zaznamenáno, že do Treblinky přijížděli Romové od léta 1942 do února 1943. Ve většině případů přijeli vlastními maringotkami, poté projeli vstupní bránou a dále je stráž navigovaly až do plynových komor. Jen několikrát přijeli Romové do Treblinky jedním z transportních vlaků. Jejich šatstvo se nezpracovávalo jako židovské. Převážně byly veškeré jejich svršky okamžitě spáleny mimo tábor. Počet romských obětí v Treblince byl něco okolo 2 000 osob. Žádný Rom, který kdy prošel jedním z vyhlazovacích táborů na území Generálního gouvernementu, nepřežil.⁷³

3.7 Franz Stangl

Franz Stangl je znám jako velitel Treblinky od roku 1942 do roku 1943. Do Treblinky přišel ze Sobiboru, kde úspěšně zastával funkci velitele tábora.⁷⁴

Velitel Treblinky a důstojník SS Franz Paul Stangl se narodil 26. března 1908 v Rakousku. V roce 1935 se stal rakouským policistou v malém městečku Wels a o rok později se zapojil jako ilegální člen nacistické strany. Byl jmenován

---

⁷¹ ARAD, s. 160.

⁷² Tamtéž, s. 161.

⁷³ Tamtéž, s. 162.

⁷⁴ SERENY, s. 120.

vrchním velitelem programu „eutanázie“. Jako velitele tábora Treblinka získal ocenění nejlepšího velitele tábora v Polsku.⁷⁵

Na první pohled se jednalo o obyčejného člověka a podle výpovědí byl zcela normální. Toto tvrzení není možné brát v potaz.⁷⁶ Richard Glazar popsal Stangla takto: *„Neosobní vrah. Inteligentní, trochu aristokratický zjev, rovné držení těla. Každým pohybem dával najevo, že si drží odstup od všeho, co bylo v Treblince apokalypticky příšerné: od plynových komor, od hromad mrtvol, od roštů, na nichž hořela těla. Odlišoval se. Mnozí z těch ostatních řvali, bili, vraždili a s primitivní rozkoší týrali. Stangl se v blízkosti plynových komor – říkalo se tomu, v provoze’ - ukazoval velmi málo. A když ano, tedy měl*

na rukou žluté jelenicové rukavice a místo těžkého karabáče, který používali ti druzí, si pohrával s jezdeckým bičíkem.“⁷⁷

Veliteli tábora Stanglovi nikdo nedokázat jedinou individuální vraždu, i když nesl odpovědnost za mrtvé, kteří do Treblinky přijeli v době jeho velení. V táboře se konaly i veřejné popravy, kterých se ovšem zúčastnil. Hlavní slovo během poprav měl převážně Kurt Franz, který po Stanglově odjezdu z Treblinky převzal jeho velitelskou úlohu.⁷⁸

Jeden z příkladů veřejné popravy se stal na podzim 1942, kdy strážníci chytili dva vězně, kteří chtěli uprchnout z tábora schovaní na podvozku jednoho z vlaků. Tito muži byli nalezeni a veřejně popraveni, ale ještě před tím je Kurt Franz krutě zbil jako varování pro ostatní vězně. Tehdejší velitel Stangl jen z dálky přihlížel tomuto teroru, který se v táboře děl.⁷⁹

Po válce Franz Stangl utekl do Brazílie, kde se skoro dvacet let skrýval. Jako hledaný nacistu se nacházel na třetím místě v hledanosti. V polovině roku 1967 ho lovci nacistů dopadli a předvedli k soudu ve Spolkové republice Německo,

---

⁷⁵ ARAD, s. 192.

⁷⁶ LEVY, Alan, *Simon Wiesenthal a jeho případy*, Praha 1996, s. 270.

⁷⁷ MOULIS, CÍLEK, *Zapomeňte, že jste byli lidmi*, s. 243.

⁷⁸ WIERNIK, s. 94.

⁷⁹ Tamtéž.

kde proti němu svědčili přeživší vězni. Byl odsouzen na doživotí, ale krátce po odsouzení zemřel ve vězení.⁸⁰

---

⁸⁰ MOULIS, CÍLEK, *Zapomeňte, že jste byli lidmi*, s. 235.

4 ZÁNÍK TÁBORA A PŘEŽIVŠÍ

4.1 Přípravy povstání

Na začátku roku 1943 nacisté akci Reinhard téměř dokončili. Transportů ubývalo a téměř všichni Židé z Generálního gouvernementu již našli smrt ve vyhlazovacím táboře.⁸¹ V táboře se rozmohl strach z budoucnosti. Vězni se začali obávat o své životy poté, co už transporty nebudou přijíždět. Začali mezi sebou šířit myšlenky o likvidaci tábora a o selekcích v dolním táboře. Také vědomí o povstání ve varšavském ghettu a německých porážkách na frontách jim příliš neulevilo. Proto se začal plánovat hromadný útěk, což ale znamenalo dosti obtížnou akci, jelikož muži z dolního tábora mohli kontaktovat muže z horního tábora.⁸²

Vězni začali debatovat o tom, že jedinou možností je vzpoura a následný útěk. Dlouhou dobu se scházeli po večerech v ubikacích a debatovali o tom, jak vzpouru provedou. Vězni zhodnotili několik možných cest pro útěk, avšak chyběly jim zbraně, kterými by se ochránili.⁸³

Na začátku roku 1943 Němci přesunuli do horního tábora muže z dolního tábora. Mezi nimi se nacházeli i muži, kteří sloužili u jednotek československé armády. Tito muži se připojili k odporu. Prvním krokem bylo navázat kontakt s vězni z dolního tábora, což přicházelo v úvahu pouze v plynových komorách. Komunikace probíhala způsobem, že dva muži na každé straně komor konverzovali dosti nahlas a dávali si v rozhovoru navzájem důležité informace. Zlom nastal, když velitel tábora dovolil návštěvu bratrů, z nichž každý žil v jednom z táborů. Bratři museli komunikovat pouze v německém jazyce a nesměli mluvit o práci, kterou vykonávají, ale i přes tuto překážku se jim podařilo domluvit se na důležitých informacích.

---

⁸¹ ARAD, s. 279.

⁸² ZEBECKI, Franciszek, *Revolt in Treblinka and the Liquidation of the Camp*, Warszawa 1977, s. 54.

⁸³ GLAZAR, *Treblinka, slovo jak z dětské říkanky*, s. 267.

Povstání se naplánovalo na první květnový den roku 1943. Jeho organizátoři promysleli veškeré akce do detailu. O povstání vědělo jen několik lidí. Mělo proběhnout tak, že vězni pracující v plynových komorách rozpoutají požár a ostatní buď zabijí strážné a vezmou jim jejich zbraně, nebo je podplatí zlatem, které si zubaři schovávají. Tento plán se ale bohužel zhroutil ve chvíli, kdy do tábora přijel nečekaný transport a společně s ním několik Ukrajinců a příslušníků SS. V dolním táboře zavládl strach a vězni z obav o svůj život vrátili zbraně, které pracně ukradli ze zbrojnice.⁸⁴ Dny se táhly a v horním táboře začala narůstat nejistota z povstání. Mělo vypuknout v dolním táboře, ale nebyla možná komunikace o tom, kdy se uskuteční. Po několika dlouhých dnech se z dolního tábora donesla informace, že povstání vypukne druhého srpna 1943.⁸⁵

4.2 Povstání v Treblince

„Ráno 2. srpna je krásně. Slunce svítí, jsme plní odvahy. Navzdory strachu se těšíme na to, co přijde. Na tváři máme úsměvy. Cítíme se plní nových sil, je v nás více života než kdykoli jindy. S lehkým srdcem se pouštíme do práce a dodržujeme příkaz nedat na sobě nic zdát.“⁸⁶ Takto své pocity popsal v den povstání Chil Rajchmen.

Povstání v Treblince zasadilo nacistickému Německu ránu, kterou osoby na vysokých pozicích nesly velice špatně. Odpor, se kterým žádný nacističtina nepočítal, se stal skutečností 2. srpna roku 1943. Povstání mělo vypuknout uprostřed běžného dne, když všichni budou na svých pracovních místech.⁸⁷ Počítalo se s tím, že celý tábor lehne popelem a všichni zúčastnění přijdou o život. Avšak tento plán ztroskotal, když do tábora začaly přijíždět transporty vězňů z varšavského ghetta, kde se nacistům podařilo povstání potlačit.

---

⁸⁴ RAJCHMAN, *ÚtJCHM Treblinky*, s. 132.

⁸⁵ MOULIS, CÍLEK, *Zapomeňte, že jste byli lidmi*, s. 250.

⁸⁶ RAJCHMAN, *ÚtJCHM Treblinky*, s. 140.

⁸⁷ ZEBECKI, s. 56.

Tito vězni už ale nepřijížděli se strachem, nýbrž s odhodláním pokračovat ve vzpouře. Proto přijížděli vyzbrojeni granáty a dalšími zbraněmi. V těchto transportech přijelo i několik mužů, kteří sloužili v armádě a po svém příjezdu se připojili k hnutí odporu.⁸⁸

Po spojení s novými lidmi se začal připravovat nový plán povstání, který počítal s možností, že povstalci přežijí. Bylo jasné, že jsou opět potřeba zbraně, které museli vězni znovu ukrást. Na povstalce se usmálo štěstí ve chvíli, kdy jeden vězeň byl povolán, aby opravil vrata zbrojnice. Při této práci se mu podařilo vytvořit odlitek klíče. Za čtyři měsíce měli povstalci klíč hotový. Povstání se uskutečnilo 2. srpna 1943. Plán povstání byl rozdělen do několika částí.⁸⁹

První část povstání povstalci naplánovali na dobu mezi půl třetí a půl pátou hodinou odpoledne. Tato fáze měla proběhnout tiše, v utajení a mladí „bramboráři“ měli vynosit a přerozdělit zbraně, které měli ukryté. Jestliže by do zbrojnice přišel nějaký strážný, měl zemřít rukou jednoho z vězňů.⁹⁰ Druhou částí mělo být samotné povstání. Oznámením o jeho zahájení měl být výbuch granátu. Jako první museli povstalci zničit hlavní budovy a později měli za úkol napadnout německé a ukrajinské strážce. Dále museli přestříhnout telefonní dráty, aby strážce nemohli přivolat esesmany na pomoc. Až poté měl být tábor zapálen společně s plynovými komorami.⁹¹ Poslední část povstání byla spíše improvizovaná, protože se jednalo pouze o útěk do lesů, vše se mělo odvíjet podle průběhu prvních dvou fází.⁹² V samotný den povstání měli povstalci připravený plán, a pouze vyčkávali vhodného okamžiku pro rozpoutání revolty. Velitel tábora Kurt Franz společně s šestnácti ukrajinskými strážnými se vydal koupat mimo tábor, tudíž byli strážní v oslabení. U zbrojnice pracovala skupina zedníků. Jeden vězeň měl za úkol okolo budov místo dezinfekce rozlít benzín. Do půl třetí odpoledne probíhalo vše podle plánu, než do ubikace číslo dvě přišel esesman Kurt Küttler, hlavní vyzvědač v táboře. Bohužel u jednoho židovského

---

⁸⁸ ARAD, s. 279.

⁸⁹ KRÁKOROVÁ, KRÁKORA, s. 115.

⁹⁰ Tamtéž.

⁹¹ SERENY, s. 137.

⁹² Tamtéž.

mladíka našel velké množství peněz, proto se vůdce povstání rozhodl rozpoutat ho dříve. Proto jako signál povstání posloužil výstřel z pistole, který zabil Küttlera.⁹³ Vězni, kteří o povstání nevěděli, byli zaskočeni střelbou, výbuchy i plamenem. Někteří se rozběhli zpět ke svým ubikacím, jiní běželi k vyhlazovací sekci, další si pomocí nůžek vystříhali díru do plotu.⁹⁴

4.3 Útěk vězňů

Krátce po povstání, kdy se na jeho konci podařilo několika vězňům uniknout skrz plot z Treblinky, byla zřízena speciální jednotka Ukrajinců a esesmanů, kteří měli za úkol tyto uprchlíky dopadnout. Hned po povstání stráže uvědomily nacistické bezpečnostní složky v dané oblasti, aby se k tomuto pronásledování připojily.⁹⁵

Ihned po povstání se do Treblinky sjely veškeré jednotky, které měly tuto situaci vyřešit. Jeden polský zaměstnanec železnic vypověděl o této události takto: *„Znenadání byla v blízkosti tábora slyšet palba z pušek... Všichni Němci z Malkinie pospíšili na pomoc táborovému kontingentu. Do tábora jeli v autech a ve zvláštním vlaku, ozbrojeni puškami a pistolemi. Šli nejen četníci, gestapo a policie, nýbrž dokonce i obyčejní němečtí drážní dělníci. Poté se v polích objevili ukrajinští jezdci pátrající po uprchlících ...“*⁹⁶

Okamžitě po povstání byli do tábora přivoláni hasiči, kteří uhasili oheň, který se rozšířil. Útvary, které přijely do tábora na pomoc, čítaly stovky mužů, které nacisti povolali z několika oblastí poblíž Treblinky. Pronásledování probíhalo tak, že některé jednotky obklíčily tábor ve vzdálenosti několika kilometrů, aby zablokovaly únikové cesty uprchlíkům.⁹⁷

Velitel tábora popsal stíhání tak, že tábor byl obklíčen ve vzdálenosti 5 kilometrů a většina vězňů byla pochyтана a zastřelena. Když se dozvěděl počet zastřelených uprchlíků, ukázalo se, že smrt zastřelením při útěku našlo o čtyřicet

---

⁹³ WILLENBERG, s. 159–162.

⁹⁴ ARAD, s. 300.

⁹⁵ GROSSMAN, Wassilij, *Piekło Treblinky: reportaż literacki*, Warszawa 1946, s. 22.

⁹⁶ ARAD, s. 304.

⁹⁷ Tamtéž, s. 305.

osob více, než z tábora uprchlo. Z toho vyplývá, že nacisté stříleli i na polské obyvatele, kteří s táborem neměli nic společného.⁹⁸

Toto tvrzení je chybné. I přestože povstání vypuklo dříve, než mělo, dávalo větší šance strážným na dopadení během denního světla. Podařilo se uniknout přibližně 300 vězňům, kteří se dostali za plot tábora. Přibližně polovina z nich padla během první noci po útěku a okolo padesáti vězňů bylo zabito během následujících nocí. Některé vězně Němci a Ukrajinci dopadli, zabili. Některé zabili nebo odevzdali Němcům sedláci, kteří bydleli nedaleko.

Okolo stovky vězňů zůstalo v táboře živých, jelikož nebyli fyzicky schopni uprchnout, nebo se báli brzkého dopadení a zabití. Až 400 vězňů našlo smrt během povstání buď u plotu při útěku, nebo během přestřelky, která se v táboře rozpoutala. Každopádně zhruba stovce vězňů se podařilo uprchnout mimo oblast tábora, nebo dokonce opustit území Polska.⁹⁹ Během povstání zemřeli všichni velící členové hnutí odporu.

Jeden z uprchlých vězňů Jechiel Reichman popsal útěk těmito slovy: „*Vrazi nás štváli palbou ze svých samopalů. Současně nás stíhalo auto, z jehož střechy pálil kulomet. Mnozí z nás padli. Mrtví byli roztroušeni všude. Běžel jsem vlevo, kdežto auto zůstalo na silnici a pálilo. Naháněli nás ze všech směrů... Po tříkilometrovém metrovém běhu jsme dorazili k lesíku mladých stromů. Rozhodli jsme se, že nemá smysl pokračovat v běhu, a ukryli se mezi neproniknutelnými stromy. Bylo nás dvacet – příliš velká skupina k ukrytí -, a tak jsme se rozdělili do dvou houfů po deseti.*“¹⁰⁰

4.4 Likvidace tábora a zrušení akce Reinhard

Již tři měsíce před povstáním v Treblince se rozhodlo, že tábory smrti, které spadaly do akce Reinhard, nacisté zlikvidují. Důvodem bylo, že továrny na smrt nacházející se na území Generálního gouvernementu již vyhladily všechny Židy

---

⁹⁸ GIGLIOTTI, s. 195.

⁹⁹ ARAD, s. 306.

¹⁰⁰ Tamtéž.

z požadovaných oblastí. Kromě toho byl v plném provozu koncentrační tábor Osvětim. Toto rozhodnutí učinil Himmler po své návštěvě Lublinu v březnu 1943.¹⁰¹

Než ale mohli Němci tábory zlikvidovat, museli nejdříve spálit mrtvolky, které byly pohřbívány do společných hrobů. Nechtěli zanechat jedinou stopu po tom, co se v těchto místech dělo. Původní plán zahrnoval totální likvidaci objektů a zorání půdy z důvodu vysázení nové zeleně.¹⁰²

O konečné likvidaci Treblinky se rozhodlo po příjezdu posledních transportů, což bylo přibližně v druhé polovině srpna roku 1943. Jednalo se původně o tři transporty z ghetta Bialystok, ale jelikož tábor nebyl po povstání plně funkční, přijel nakonec do tábora pouze jediný transport. Zbylé dva pokračovaly do Osvětimi nebo do Terezína. Lidé z tohoto transportu zde našli smrt jako poslední, kteří do Treblinky přijeli v rámci transportu. Jednalo se také o poslední vyhlazovací akci, která spadala pod pravomoc Globocnika a jeho personálu. Po likvidaci tábora byl Globocnik převelen do Itálie, kde se stal vyšším velitelem SS a policie pro oblast Terst. Globocnik si s sebou do Itálie odvezl několik Ukrajinců, esesmanů, ale i vysoce postavených Němců, kteří podléhali jeho velení během akce Reinhard.¹⁰³

Bývalý velitel tábora Stangl vypověděl o svém převelení toto: *„Před tím, než pro mne Globocnik poslal, mě nechali tři týdny vydusit. Bylo to mé nejtěžší období. Byl jsem si jist, že na mne padne všechna vina, ale jakmile jsem vstoupil do kanceláře, Globocnik řekl: „Jste okamžitě přeložen do Terstu k boji proti partyzánům.“ Myslel jsem, že zešílím. Byl jsem si tak jistý, že se chystají říct, že jsem udělal něco špatného, a teď budu naopak to, co jsem vždycky chtěl. Brzy jsem měl odejít. A navíc do Terstu, blízko domova.*

---

¹⁰¹ KNOPP, s. 350.

¹⁰² ARAD, s. 382.

¹⁰³ Tamtéž, s. 383.

*Vrátil jsem se do Treblinky, ale zůstal jsem tam jen tři nebo čtyři dny, právě tak dlouho, abych zorganizoval transport...*¹⁰⁴

Po odjezdu Stangla se stal velitelem Treblinky jeho zástupce Kurt Franz. Ten měl za úkol vyklizení tábora, demolici plynových komor a zahlazení všech stop, které by mohly zůstat po hrůzách, k nimž na tomto místě došlo. Likvidaci tábora prováděla stovka vězňů, kteří v táboře zůstali po povstání. Dokončena byla v průběhu října 1943 a polovina tamějších vězňů byla transportem poslána do Sobiboru, aby provedli likvidaci i tohoto tábora. Zbylí vězni našli smrt zastřelením a jejich popravu vedl Kurt Franz, který poté dostal rozkaz zničit zbytek stop a odjet z tábora společně s jeho personálem. Na místě vznikl malý statek, kde zůstal žít jeden strážný se svou rodinou, aby hlídal místo, kde původně stál tábor.¹⁰⁵

I když Globocnik po roce 1943 nebyl velitelem akce, stále zodpovídal za výrobní závody a za zabavená židovská aktiva, která čítala obrovské jmění. Globocnik napsal závěrečnou zprávu Himmlerovi, ve které mu sdělil, že vše předal SS-Obergruppenführerovi Oswaldu Pohlmu a dožadoval se vyznamenání Železným křížem. Himmler mu v dopise poděkoval, ale vyznamenání se Globocnik nikdy nedočkal. Tímto byla celá akce Reinhard ukončena.¹⁰⁶

4.5 Chil Rajchamn

Chil Rajchman se narodil v polském městě Lodž 14. června 1914. Na začátku druhé světové války odjel se svou mladší sestrou do Pruszkówa, kde se zapojil do pracovní skupiny v rámci nucených prací. Zbytek jeho rodiny zůstal v jeho rodném městě, odkud později odjeli do lodžského ghetta.¹⁰⁷

Sestra Chila Rajchmana byla z Pruszkówa přesunuta do varšavského ghetta, kam později putoval i sám Rajchman. Několik měsíců žil se svou sestrou společně ve

---

¹⁰⁴ Tamtéž, s. 382–383.

¹⁰⁵ LOWEROVÁ, Wendy, *Hitlerovy fúrie: německé ženy a nacistické vraždy*, Praha, Litomyšl 2015, s. 128.

¹⁰⁶ ARAD, s. 385.

¹⁰⁷ RAJCHMAN, *ÚtJCHM Treblinky*, s. 16.

varšavském ghettu, ale poté se mu podařilo sehnat pracovní povolení pro něj i jeho sestru do města Ostrów Lubelski. Toto městečko se nacházelo přibližně třicet kilometrů od Lublinu na území Generálního gouvernementu.¹⁰⁸

V říjnu 1942 se rozhodlo o přesunu Židů z oblasti, kde žil Chil Rajchman se svou sestrou. Židy z města Lubatrów nacisté deportovali do vyhlazovacího tábora Treblinka. Chilu Rajchmanovi bylo v době deportace pouhých dvacet osm let.¹⁰⁹

Svůj příjezd a celkovou situaci transportů popsal Chil Rajchman takto: *„Neutěšené vagóny mě přivázejí na to místo. Přijíždějí ze všech stran: z východu a západu, ze severu a jihu. Ve dne stejně jako v noci, v kteroukoli roční dobu: na jaře, v létě, na podzim, v zimě. Soupravy přijíždějí plynule, bez přestávky, a Treblinka je každým dnem větší. Čím jich přijíždí víc, tím víc se jí daří jich pojmout.“*¹¹⁰

Rajchmana po příjezdu do Treblinky jeden ze stráží vybral jako třídiče šatstva. Ve chvíli, kdy stráže potřebovaly holiče, se Rajchman přihlásil, i když holič nebylo jeho původní povolání. Tato lež mu zachránila život. Bohužel stejné štěstí jako Chil Rajchman neměla jeho sestra Rivka, která po svém příjezdu mířila rovnou do jedné z plynových komor.¹¹¹ Již po několika dnech v táboře Chila Rajchmana napadali myšlenky na útěk. Společně se svými přáteli si schovávali do kabátů bankovky, aby měli peníze po útěku z tábora. Bohužel se po nějaké době musel přemístit do horního tábora, kde začal pracovat. Zprvu zasypával jámy, do kterých pohřební komando pohřbívalo těla obětí, které svou smrt našly v plynových komorách. Později se stal nosičem mrtvol a zubařem.¹¹²

Jeho touha po útěku byla tak silná, že se přidal k hnutí odporu a 2. srpna 1943 uprchl během povstání z vyhlazovacího tábora Treblinka. Rajchman strávil na útěku přibližně dva měsíce a rozhodl se vrátit do Varšavy. Během útěku se schovával v bramborových polích, později ho ve své stodole ubytoval jeden

---

¹⁰⁸ RAJCHMAN, Chil, *The last Jew of Treblinka: A memoir*, Varšava 2012, s. 45.

¹⁰⁹ Tamtéž, s. 52.

¹¹⁰ RAJCHMAN, *Útěk z Treblinky*, s. 15.

¹¹¹ Tamtéž, s. 102.

¹¹² Tamtéž, s. 68.

statkář. Po příchodu do Varšavy a pozdějším přesunu do Piastowa mu jeho přítel pomohl obstarat falešné doklady. Konce války se dožil ve Varšavě, která byla 17. ledna 1945 osvobozena.¹¹³ Po válce se oženil a měl tři syny. Stal se také jedním z mála, kteří svědčili proti bývalému veliteli tábora Kurtu Franzovi. Chil Rajchman emigroval z Polska do Uruguaye, kde v roce 2004 umřel.¹¹⁴

*„Ano, přežil jsem a jsem volný, ale k čemu je to dobré? Často si kladu tuto otázku. Abych vyprávěl o vraždění miliónu nevinných obětí, abych podal svědectví o nevinné krvi, prolité těmito vrahy. Ano, přežil jsem, abych podal svědectví o těch velkých jatkách: Treblince.“*¹¹⁵ Takto Chil Rajchman popsala svou svobodu po útěku z Treblinky.

4.6 Richard Glazar

Richard Glazar se narodil 29. listopadu 1920 v Praze. Původním jménem Richard Goldschmid se narodil do židovské rodiny žijící v Praze, ale většinu svého dětství pobýval v Kolíně, kde vystudoval první dva roky gymnázia. Uměl perfektně český i německý jazyk. V roce 1939 začal studovat Vysokou školu hospodářských věd, která ale byla v listopadu 1939 uzavřena.¹¹⁶ Glazarova rodina se přestěhovala do malé vesnice Třebenice, kde Richard Glazar žil až do své deportace do Terezína v roce 1942. Ještě před deportací byl zaměstnán jako zemědělský pracovník v Třebenicích a místo mzdy dostával stravu a ubytování.¹¹⁷

V Terezíně pobýval přibližně jeden měsíc. Poté byl deportován transportem s osobním číslem 639 do Treblinky.¹¹⁸ *„Vyjeli jsme 8. října 1942 z ghetta v Terezíně, náš asi tisícičlenný transport byl označen kódem Bu a mně osobně přidělili číslo 639. O dva dny později jsme dorazili do Treblinky. Vidím vše před sebou, jako by se toto dění odehrálo včera. Projeli jsme železniční stanici*

---

¹¹³ Tamtéž, s. 152.

¹¹⁴ *Chil Rajchman*. In: Encyklopedie holocaustu [online], [2019-04-19]. Dostupné z: <https://encyclopedia.ushmm.org/content/en/id-card/chil-meyer-rajchman>.

¹¹⁵ RAJCHMAN, *Útěk z Treblinky*, s. 153.

¹¹⁶ GLAZAR, *Treblinka, slovo jak z dětské říkanky*, s. 34.

¹¹⁷ MOULIS, CÍLEK, *Zapomeňte, že jste byli lidmi*, s. 254.

¹¹⁸ CÍLEK, Roman, MOULIS, Miloslav, *Útěky z pekla*, Praha 2010. s. 18.

*s nápisem Malkinia. Chvilí poté vlak odbočil doprava, nalevo pod nápisem bylo vidět rašeliniště s napíchanými borky, a pak už jen písčnou půdu s borovicovým porostem. Písek, mírně zvlněný terén, zákrsky jalovce, vysoká ohrada ze zeleného chvojí, propleteného mezi ostnatým drátem, otevřená vrata s kolejní rampou.*¹¹⁹ Takto svůj příjezd do Treblinky popsal inženýr Richard Glazar, který jako jeden z mála přežil tuto továrnu na smrt a mohl o událostech v ní podat svědectví.

Inženýr Glazar byl po svém příjezdu namátkově vybrán k práci na třídícím dvoře a později pracoval u masového komanda. U tohoto komanda bylo jeho prací vynášet mrtvá těla z plynových komor.¹²⁰ Sám Richard Glazar tvrdil, že nikdo, ani on nevěděl, kdo přesně informoval o povstání, kterého se zúčastnil 2. srpna 1943. Avšak po vzpouře se stal jedním z mála, kteří toto povstání přežili. Společně se svým přítelem z Terezína Karlem Ungrem se mu podařilo uprchnout z tábora a dále z Polska do porýnského Mannheimu. Po zbytek války pracoval pod jinou identitou jako cizí dělník ve zbrojovce.¹²¹

Po válce se stal jedním ze svědků, kteří svědčili proti nacistům před americkými zpravodajskými úřady a později v šedesátých letech dvacátého století u soudu s bývalými příslušníky treblinského SS komanda v Německé spolkové republice. Také se stal autorem několika literárních děl zaměřených na Treblinku. Po návratu do Československa vystudoval ekonomii a během svých stáží v Anglii a Francii se kromě německého jazyka naučil také jazyk anglický a francouzský. Po nástupu komunistické strany byl donucen vrátit se k práci v průmyslu, přesněji k práci v kovárně. Až v roce 1953 získal zaměstnání, které příslušelo jeho vzdělání, a to ve Výzkumném ústavu výstavby a architektury v Praze. Během pražského jara v letech 1964–1969 pracoval v nově založeném Kabinetu pro otázky životního prostředí. Na začátku roku 1969 společně se svou rodinou emigroval do Švýcarska. Po roce 1989 získal švýcarské i československé státní občanství a trávil mnoho času v Praze.

---

¹¹⁹ GLAZAR, *Treblinka, slovo jak z dětské říkanky*, s. 34.

¹²⁰ Tamtéž, s. 34.

¹²¹ MOULIS, CÍLEK, *Zapomeňte, že jste byli lidmi*, s. 256.

V roce 1997 krátce před svou smrtí získal řád T. G. Masaryka za celoživotní zásluhy o demokracii. Po smrti manželky, která podlehla smrtelné chorobě, se rozhodl 20. prosince 1997 spáchat sebevraždu skokem z okna.¹²²

---

¹²² *Richard Glazar*. In: Reinhard mysteria [online], [2019-04-10]. Dostupné z: <http://reinhard.mysteria.cz/index.html>.

5 OSTATNÍ VYHLAZOVACÍ TÁBORY AKCE REINHARD

5.1 Belzec

Vyhlazovací tábor Belzec spadal stejně jako tábor Treblinka do akce Reinhard. Nacisté tento tábora začali budovat v listopadu 1941 a jednalo se o první vyhlazovací tábor celé operace Reinhard. Tábor se nacházel v jihovýchodní části lublinského okrsku a původně se jednalo o židovský pracovní tábor, kde Židé vyráběli protitankové obrany. Na konci roku 1940 nacisté tento pracovní tábor zrušili a později přebudovali na vyhlazovací tábor. Belzec také sloužil jako místo, kde svou práci „testovali“ členové programu „eutanázie“.¹²³

Belzec byl oproti Treblince menší. Rozkládal se na ploše 270 × 270 metrů a stejně jako ostatní tábory byl při budování obehnán vysokým plotem, který byl ještě omotán ostnatým drátem. Původně tábor budovali obyvatelé nedaleké vesnice Belzec, ale později je Němci nahradili Židy z blízkých ghatt, kteří tábor dobudovali.¹²⁴

Prvním velitelem tábora byl Polizeihauptmann a SS-Hauptsturmführer Christian Wirth, který původně sloužil v programu „eutanázie“. Své poznatky z tohoto programu později převedl do vyhlazovací mašinerie v Belzeci.¹²⁵

Personál v táboře se stejně jako v Treblince skládal z německých a ukrajinských strážných, kteří prošli výcvikem v cvičném táboře Trawniki.¹²⁶ V Belzeci zůstával až jeden tisíc židovských vězňů, kteří v táboře pracovali jen několik dní, poté je stráže poslaly do plynových komor. Vězni zde zastávali stejnou práci jako

---

¹²³ ARAD, s. 33.

¹²⁴ KRAUS, Ota, KULKA, Erich, *Noc a mlha*, Praha 1958, s. 44.

¹²⁵ ARAD, s. 35.

¹²⁶ BROWNING, Christopher, *The Path to Genocide*, Essays on Launching the Final Solution, Cambridge 1995, s. 88.

vězni v táboře Treblinka. Jedinou výjimkou bylo, že ostříhané vlasy se zpracovávaly přímo v táboře při výrobě obuvi.¹²⁷

Belzec měl dvě části, a to administrativní a vyhlazovací. Vyhlazování v Belzeci probíhalo stejným způsobem jako v Treblince. Dveře u plynových komor byly opatřeny gumovým těsněním, aby se plyn, který produkoval motor, nedostal mimo jejich prostor. Na konci února 1942 byl poprvé otestován plyn na Židech z města Lubycza Królewska.¹²⁸

Přibližně v polovině dubna 1942 nacisté vyhlazovací proces v Belzeci pozastavili, jelikož nebyli spokojeni s produktivitou tábora stejně jako v táboře Treblinka. Rozdíl mezi těmito dvěma tábory byl v tom, že na rozdíl od Treblinky nechali nacisté komory v Belzeci zbourat a vystavět nové na stejném místě. Již v červenci stejného roku byly plynové komory opět zprovozněny.¹²⁹

Od srpna 1942 se stal velitelem tábora SS-Hauptsturmführer Gottlieb Hering, který dostal za úkol ukončit činnost tábora. Tábor byl zrušen v prosinci 1942. Celkově v Belzeci našlo smrt přibližně 600 000 Židů, ale i několik tisíc Romů. Tuto továrnu na smrt přežili pouze dva lidé. Pouze jeden ale o tomto táboře podal svědectví.¹³⁰

5.2 Sobibor

Sobibor byl v pořadí druhý vyhlazovací tábor během akce Reinhard. Nacházel se nedaleko obce Sobibor v okupované části Polska.¹³¹ Tábor začali Němci budovat v březnu 1942 a zabíral plochu 400 × 600 metrů. Na výstavbě tábora se podíleli obyvatelé vesnice Sobibor společně s několika desítkami židovských vězňů. Jako velitele tohoto tábora Globocnik pověřil Franze Stangla, který později odešel do Treblinky. Tábor byl budován podle vzoru již stávajícího tábora Belzec.¹³²

---

¹²⁷ KRAUS, s. 59.

¹²⁸ ARAD, s. 78.

¹²⁹ MADYKOWSKI, Witold, *Jewish Labor in the Shadow of the Aktion Reinhard*, Boston 2018, s. 230.

¹³⁰ Tamtéž, s. 244.

¹³¹ ARAD, s. 40.

¹³² BLATT, Thomas Toivi, *Sobibor: The Forgotten Revolt-A Survivor's Report*, Evanston 2004, s. 13.

Sobibor se skládal ze tří menších táborů. V každé této části byl vykonáván jiný druh práce. V prvním táboře neboli administrativní části se nacházela příjezdová rampa a ubikace pro ukrajinský a německý personál. V části druhé se nacházelo stejně jako v Treblince volné prostranství, kde se oběti vysvlékaly ze svého oděvu, nechaly si ostříhat vlasy a odevzdaly své cennosti. Třetí část se nazývala částí vyhlazovací. Zde se nacházely plynové komory, společné hroby a obydlí pro židovské vězně.¹³³

Personál byl ve stejném složení jako v obou zbývajících táborech. Menší část strážných tvořili Němci a větší část personálu Ukrajinci. Opět zde pracovalo okolo tisícovky vězňů, kteří zastávali stejné pracovní pozice jako v Belzeci nebo Treblince.¹³⁴

Vyhlazovací akce na začátku provozu probíhaly bez problémů, ale později se zjistilo, že kapacita plynových komor je šest set vězňů, což znamenalo pro nacisty nízké číslo. Z tohoto důvodu Němci v červenci 1942 pozastavili provoz tábora a ke stávajícím třem plynovým komorám nechali vystavět tři nové, které měly produktivitu zvýšit. Provoz byl opět spuštěn v září 1942.¹³⁵

Po převelení Franze Stangla se jeho nástupcem stal SS-Obersturmführer Franz Reichleitner, který stejně jako Stangl pocházel z programu „eutanázie“.¹³⁶ Na začátku července 1943 se po Himmlerově návštěvě Sobiboru nacisté rozhodli tábor přebudovat z vyhlazovacího na koncentrační. Někteří vězni zemřeli zastřelením a ostatní se stali součástí výrobního procesu munice pro třetí říši.¹³⁷

V říjnu 1943 vypuklo v táboře dlouho plánované povstání, během kterého povstalci zabili i velitele tábora Reichleitner. Přibližně třem stovkám vězňů se podařilo z tábora uniknout, ale pouze padesát jich přežilo.

---

¹³³ Tamtéž, s. 27.

¹³⁴ ARAD, s. 25.

¹³⁵ SCHELVIS, Jules, Sobibor: A History of a Nazi Death Camp, Oxford 2007, s. 10.

¹³⁶ ARAD, s. 27.

¹³⁷ Tamtéž, s. 27.

Po vzpouře byl tábor zlikvidován a na jeho místě nacisté zřídili zemědělský statek, kde bydlel jeden bývalý strážný ze Sobiboru, aby místo hlídal.¹³⁸ Celkově v Sobiboru zemřelo 250 000 lidí.¹³⁹

---

¹³⁸ Tamtéž, s. 332.

¹³⁹ SCHELVIS, s. 197.

6 ZÁVĚR

Hlavním cílem bakalářské práce bylo seznámení českého čtenáře s tématem vyhlazovacího tábora Treblinka, jeho funkcí a vězni, kteří sem byli transportováni. Na základě pramenů, které jsou v práci zmíněny, byla nastíněna také problematika antisemitismu, který se ve světě objevuje již z dob před Kristem.

Adolf Hitler se již před vypuknutím druhé světové války rozhodl pro likvidaci všech Židů, kteří žijí v Německu, i když to před válkou znamenalo něco okolo jednoho procenta obyvatel. Okamžitě po zahájení okupace Polska, což byla země, kde žilo nejvíce lidí židovského vyznání, se rozpoutal pogrom proti Židům. Právě na území Polska nechali nacisté vystavět tři objekty, kde měla být vyřešena židovská otázka. Jsou známy jako vyhlazovací tábory, které spadaly do akce Reinhard, jež byla zaměřena na likvidaci Židů z území Generálního gouvernementu. Tyto továrny na smrt nesou jméno podle obcí, nedaleko nichž byly tábory zbudovány. Tyto obce se jmenují Belzec, Sobibor a Treblinka.

Hlavní téma, kterým se bakalářská práce zabývá, ale představuje vyhlazovací tábor Treblinka. O výstavbě tohoto komplexu bylo rozhodnuto na konferenci ve Wannsee, která se konala v Berlíně roku 1942. Svolal ji Reinhard Heydrich a měla jediné téma, a to „konečné řešení židovské otázky“. Během konference bylo rozhodnuto o výstavbě tří táborů na polském území, které nacistické Německo okupovalo.

Budování Treblinky začalo v roce 1942, nacházely se v ní tři plynové komory a tábor se stal nejdokonalejší továrnou na smrt. Tábor nacisté budovali v rámci nepřetržitého provozu, do Treblinky tak přijížděly transporty během dne, ale i v noci. Místo pro jeho vybudování bylo vybráno nacisty, kteří byli součástí takzvaného programu „eutanázie“, jenž původně sloužil k vyvražďování postižených lidí na území Německa. Bylo to nedaleko obce Treblinka a železniční stanice, která se nacházela nedaleko tábora. Úmyslně byl umístěn v lesích, jeho plot omotali větvemi, aby nebylo možné spatřit, co se uvnitř děje.

V Treblince v srpnu roku 1943 propuklo povstání, jež je klasifikováno jako jedna z nejodvážnějších židovských vzpour během druhé světové války. Během něj byla spálena většina tábora a z přibližně jednoho tisíce vězňů, kteří se před povstáním v táboře nacházeli, zde zůstala pouze stovka. Přibližně padesátce vězňů se podařilo uprchnout. Zbytek vězňů během povstání zahynul.

V Treblince jako v obrovské továrně na smrt, kterou nacisté vybudovali, aby dosáhli cílů své ideologie, našlo smrt přibližně 900 000 nevinných lidí. Tito lidé převážně židovského původu nejen zde měli zemřít, někteří toto hrůzné místo z donucení budovali a udržovali v provozu. Tábor fungoval po dobu přibližně jednoho roku. Treblinka se stala symbolem utrpení a bolesti, kde za krátkou dobu našlo smrt nejvíce lidí v celé historii lidstva.

7 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Literatura

ARAD, Jicchak, *Belzec, Sotibor, Treblinka: Vyhlazovací tábory akce Reinhard*, Praha 2006.

BARTEL, Judith Sandeen, *Holocaust*, Praha 2006.

BAXTER, Ian, *Esesáci v Treblince*, Líbeznice 2012.

BLATT, Thomas Toivi, *Sobibor: The Forgotten Revolt-A Survivor's Report*, Evanston 2004.

BROWNING, Christopher, *The Path to Genocide: Essays on Launching the Final Solution*, Cambridge 1995.

CÍLEK, Roman, MOULIS, Miloslav, *Útěky z pekla*, Praha 2010.

CÍLEK, Roman, *Plameny nad Treblinkou*, Praha 2000.

DE LANGE, Nicholas, *Svět Židů*, Praha 1996.

GIGLIOTTI, Simone, *Camps Arrivals: The Failed Resettlement*, New York 2009.

GLAZAR, Richard, *Autentická historie vyhlazovacího tábora Treblinka – líčení očitého svědka*, Praha 1997.

GLAZAR, Richard, *Terezín v konečném řešení židovské otázky*. In: Mezinárodní konference historiků k 50. výročí vzniku terezínského ghetta 1941–1945, Praha 1992. s. 228.

GLAZAR, Richard, *Treblinka, slovo jak z dětské říkanky*, Praha 2007.

GÖTZ, Aly, *Konečné řešení: Přesun národů a vyhlazení evropských Židů*, Praha 2006.

GRAY, Martin, *Jménem mých blízkých*, Český Těšín 2009.

GROSSMAN, Wassilij, *Piekło Treblinkki*, reportáž literacki, Warszawa 1946.

HAUMANN, Heiko, *Dějiny východních Židů*, Olomouc 1991.

- HUSSON, Edouard, *Heydrich – Konečné řešení židovské otázky*, Ostrava 2009.
- CHOCHOLAVÝ, Michal, *SS-Sonderkommando Treblinka v první funkční fázi*, Plzeň 2015, Diplomová práce, Západočeská univerzita, Filozofická fakulta, Katedra historických věd, Obhajoba: 8. 6. 2015.
- KNOPP, Guido, *Holokaust: zločin proti lidstvu*, Praha 2008.
- KRÁKOROVÁ, Martina, KRÁKORA, Lukáš, *Treblinka: K historii jednoho z nacistických vyhlazovacích center*. In: Historický obzor. Časopis pro výuku dějepisu a popularizaci historie, 2003, 5/6, s. 107–116.
- KRAUS, Ota, KULKA, Erich, *Noc a mlha*, Praha 1958.
- KRZEPICKI, Abraham, *Treblinka*. In: *Biuletyn Żidowskiego instytutu historycznego*, 1962, 43. s. 84–109.
- LEVY, Alan, *Simon Wiesenthal a jeho případy*, Praha 1996.
- LOWEROVÁ, Wendy, *Hitlerovy fúrie: německé ženy a nacistické vraždy*, Litomyšl 2015.
- MADYKOWSKI, Witold, *Jewish Labor in the Shadow of the Aktion Reinhard*, Boston 2018.
- MAISCHEIN, Hannah, *The Historicity of the Witness: The Polish Relationship to Jews and Germans in the Polish Memory Discourse of the Holocaust*. In: WILHELM, Cornelia (ed.), *New Perspectives on Modern Jewish History*, Berlin 2018, s. 215–233.
- MESSADIÉ, Gerald, *Obecné dějiny antisemitismu: od starověku po dvacáté století*, Praha 2000.
- MOULIS, Miroslav, CÍLEK, Roman, *Zapomeňte, že jste byli lidmi*, Praha 2018.
- PATTERSON, Charles, *Wieczna Treblinka*, Warszawa 2003.
- PAVLÁT, Leo, *Antisemitismus – nejsetrvalejší zášť v dějinách lidstva*, Praha 1997.
- RAJCHMAN, Chil, *The last Jew of Treblinka: A memoir*, Warszawa 2012.
- RAJCHMAN, Chil, *Útěk z Treblinky*, Praha 2010.

SERENY, Gitta, *Into that darkness: An examination of conscience*, London 1982.

SCHELVIS, Jules, *Sobibor: A History of a Nazi Death Camp*, Oxford 2007.

STEINER, Jean-Francois, *Treblinka*, Bratislava 2016.

STONER, Jill, *Camp and field: Notes on Polish landscape*. In: *Traditional Dwellings and Settlements Review*, 1991, 1, s. 77–88.

VEBER, Václav, *Židé v novodobých dějinách*, Praha 1996.

WIERNIK, Jankiel, *Rok w Treblince. A Year in Treblinka*, Warszawa 2003.

WILLENBERG, Shamuel, *Vzpoura v Treblince*, Praha 2013.

ZÁMEČNÍK, Stanislav, *Za hranicí lidskosti: lékařské experimenty a otrocká práce v nacistických koncentračních táborech*, Praha 2010.

ZEBECKI, Francizsek, *Revolt in Treblinka and the Liquidation of the Camp*, Warszawa 1977.

Internetové zdroje

Chil Rajchman. In: *Encyklopedie holocaustu* [online], [2019-04-19]. Dostupné z: <https://encyclopedia.ushmm.org/content/en/id-card/chil-meyer-rajchman>.

Reinhard Heydrich. In: *Holocaust* [online], [cit. 2019-02-27]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/tag/283/Reinhard-Heydrich/>.

Richard Glazar. In: *Reinhard mysteria* [online], [2019-04-10]. Dostupné z: <http://reinhard.mysteria.cz/index.html>.

8 RESUMÉ

The topic of this thesis is the extermination camp Treblinka. This camp was built on Polish territory during World War II. The camp was founded in 1942 as part of the Reinhard action in the General Gouvernement.

One of the points of Nazi ideology was the liquidation of the Jews, who, according to Adolf Hitler, were destroyers of culture. Even before the outbreak of World War II, the Nazis had issued Nuremberg laws that discriminated against people of Jewish faith. Immediately after the outbreak of the war, these laws extended to the territory occupied by Nazi Germany. Concentration and extermination camps were built in the occupied territory to separate and liquidate Jews. Treblinka belongs to the category of extermination camps. This camp was built in a spirit of continuous operation.

The main point of this thesis is a description of the construction, existence and liquidation of this factory to death. Treblinka was about a hundred kilometers from Warsaw. The camp was built in the middle of the forest, so that it could not be seen from the surrounding area. In most cases, the prisoners who arrived at the camp were murdered. Only a few people have been selected to work in the camp. These people were chosen because of their profession, or their appearance as a physically fit man. There were always about six hundred prisoners in the camp who were working, for example, on the bodies of victims of gas chambers.

In August 1943, a rebellion broke out in the camp, triggered by Jewish prisoners. It was the bravest Jewish defiance in the history of World War II. After the uprising, the camp was liquidated and together with it the Reinhard event ended.

The bachelor thesis also outlines the issue of anti-Semitism and the Holocaust. There is also an introduction to two former prisoners. Last but not least, the remaining two camps of the Reinhard event are described in short chapters.